

16. 2. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Lze smluvně vyloučit právo soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu?

Ve smlouvách se lze někdy setkat s ujednáním, že smluvní strany vylučují právo soudu moderovat smluvní pokutu, případně že se tohoto práva vzdávají. Za předchozí právní úpravy takové ujednání nebylo možné. Účinný občanský zákoník, který prosazuje větší autonomii vůle smluvních stran a stanovuje nové podmínky, za kterých se lze od jeho ustanovení odchýlit, již tak jasnou odpověď nedává. Avšak prostřednictvím výkladu lze některé závěry dovodit.

GLATZOVA & Co.

Za předchozí právní úpravy jasná odpověď

V úpravě předchozího občanského zákoníku[1] právo moderovat nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu zcela chybělo. Otázka po vyloučení tohoto práva zde tedy byla bezpředmětná.

Obchodní zákoník[2] právo moderace v obchodních závazkových vztazích sice v ustanovení § 301 ObchZ upravoval, avšak otázku možnosti odchýlení se od jeho ustanovení řešil taxativním výčtem kogentních ustanovení v § 263 ObchZ. Od 1. ledna 2001 bylo předmětné ustanovení o právu moderace zahrnuto do tohoto výčtu kogentních ustanovení,[3] z čehož jasně vyplývá, že ujednání o vyloučení práva moderace smluvní pokuty soudem nebylo možné sjednat.

V účinném občanském zákoníku otázka výkladu

Účinný občanský zákoník v tomto ohledu přinesl zásadní změny. Za prvé upravuje právo soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu obecně bez ohledu na to, zda se jedná o osobu podnikatele (§ 2051 OZ). Za druhé neobsahuje žádný výčet kogentních ustanovení, ale jejich stanovení je ponecháno výkladu.[4]

V české komentářové literatuře doposud zjevně převažuje výklad, že ustanovení § 2051 OZ je kogentní a nelze se od něj odchýlit: „Soudíme, že § 2051 představuje kogentní ustanovení; smluvní strany tudíž nemohou smluvně vyloučit oprávnění soudu nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu snížit.“[5] Lze se však setkat i s názorem odlišným: „... Na druhou stranu v tomto případě je dle našeho názoru dispozitivnost na místě. Strany mohou vyloučit možnost moderace s tím, že nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta bude jako celek neplatná pro rozpor s dobrými mravy.“[6] Obě dvě stanoviska však neuvádějí, na základě čeho ke svým závěrům docházejí.

Pokud se podíváme do nám příbuzné úpravy německé nebo rakouské, zjistíme, že jak německý, tak rakouský občanský zákoník rovněž obsahují obdobná ustanovení o moderaci smluvní pokuty.[7] Německá teorie, ale i judikatura pak shodně dospívají k závěru, že předmětné ustanovení slouží k ochraně dlužníka a jeho aplikaci není možné smluvně vyloučit: „Snížení smluvní pokuty znamená ochranu ekonomicky slabší strany. Ustanovení § 343 BGB je kogentní povahy, proto se od něj nelze odchýlit.“[8] Je však třeba upozornit na to, že ve vztahu k podnikateli (Kaufmann) obsahuje německý

obchodní zákoník speciální ustanovení, podle kterého smluvní pokutu sjednanou podnikatelem při výkonu jeho živnosti podle předmětného ustanovení německého občanského zákoníku snížit nelze.[9] Mimochodem, z této perspektivy se jeví jako spíše systematicky nevhodná předchozí česká úprava, která v režimu obchodního zákoníku, tj. typicky mezi podnikateli, moderaci připouštěla, ale ve vztazích mezi nepodnikateli nikoli. U nepodnikatelů byla (stejně jako v Německu u podnikatelů) pouze možnost dovést neplatnost ujednání o smluvní pokutě až pro rozpor s dobrými mravy.

V německé teorii je však zároveň dovozováno, že po vzniku nároku na smluvní pokutu se dlužník vzdát práva na její moderaci již může.[10] Tento závěr je s ohledem na to, že zde argument ochrany dlužníka již není na místě, dle mého soudu rozumný. Je to obdobné jako u odpovědnosti za škodu. Zde se rovněž slabší smluvní strana nemůže vzdát svého nároku na náhradu škody předem, ale následnému vzdání se po vzniku škody již nic nebrání.[11]

Rakouská teorie považuje obdobné ustanovení rakouského občanského zákoníku rovněž za kogentní. To potvrzuje i judikatura rakouského Nejvyššího soudního dvora. Opět je zde jako argument uváděna ochrana dlužníka, který k okamžiku uzavření smlouvy spoléhá na to, že k porušení jeho smluvní povinnosti nedojde.[12] Na druhou stranu: „...Po vzniku porušení povinnosti již toto riziko dáno není. A proto je vzdání se poté přípustné.“[13]

Oproti německé úpravě však v současné rakouské úpravě není ustanovení, které by aplikaci ustanovení o moderačním právu soudu vylučovalo ve vztahu k podnikatelům, a proto je dovozováno, že ani podnikatelé nemohou toto právo mezi sebou vyloučit.[14]

Závěr

Domnívám se, že kritériem pro dovození závěru, že se smluvní strany od ustanovení o právu soudu snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu nemohou odchýlit, by měla být výše uvedená ochrana dlužníka předtím, než dojde k případnému porušení povinnosti a vzniku nároku na smluvní pokutu.

Za nesporný závěr proto považuji, že za účinnosti nového občanského zákoníku nelze platně vyloučit právo soudu snížit smluvní pokutu ve smlouvách s osobou, která není podnikatelem nebo je slabší smluvní stranou. Tato osoba se předem práva domáhat se snížení smluvní pokuty u soudu nemůže ani platně vzdát.

O dovození tohoto závěru i pro smlouvy, ve kterých jsou na obou stranách podnikatelé, by se dalo diskutovat. Na základě přístupu německého zákonodárce, který moderaci u podnikatelů vůbec nepřipouští, protože zjevně nejsou hodni této ochrany, bych se osobně klonil k závěru, že ve vztahu k podnikatelům se od ustanovení odchýlit lze.[15] Avšak s ohledem na závěry uvedené jak v české, tak v rakouské teorii, kterou se český Nejvyšší soud rovněž často inspiruje, je zde velké riziko, že i česká judikatura půjde stejným směrem a bude považovat jakéhokoli dlužníka hodného ochrany a jakékoli smluvní vyloučení moderačního práva soudu předem za neplatné. Z tohoto důvodu nelze platnost takových ujednání v současném českém právu v žádném případě garantovat.

Na druhou stranu, pokud se dlužník vzdá nebo smluvně vyloučí své právo na moderaci až po vzniku nároku věřitele na smluvní pokutu, mám za to, že toto vzdání se je možné a platné, neboť v tomto případě se již argument ochrany dlužníka nemůže ani u slabší smluvní strany uplatnit.

Mgr. Vojtěch Lovětínský,
advokátní koncipient

[Glatzová & Co., s.r.o.](#)

Betlémský palác
Husova 5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 401 440

Fax: +420 224 248 701

e-mail: office@glatzova.com

[1] Zákon č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník.

[2] Zákon č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník.

[3] Prostřednictvím novely - zákona č. [370/2000](#) Sb.

[4] Srov. § 1 odst. 2 OZ a Melzer, F. Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. Právní rozhledy 2013, č. 7, s. 253 a násl.

[5] Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1290. Rovněž srov. Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. et al. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 595. „Ustanovení je kogentní. Moderační právo soudu nelze dohodou smluvních stran vyloučit.“

[6] Melzer, F., Tégl, P. et al. Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. Praha: Leges, 2013, s. 49, pozn. pod čarou č. 184.

[7] Ustanovení § 343 BGB a § 1336 odst. 2 ABGB.

[8] Rozhodnutí Spolkového soudního dvora NJW 1968, 1625. „Die Herabsetzung der Vertragsstrafe bedeutet einen Schutz des wirtschaftlich Schwächeren. Die Bestimmung des § 343 BGB ist zwingenden Rechts und kann daher nicht abbedungen werden.“ Srov. rovněž Gottwald, P. Komentář k § 343, in Münchener Kommentar. Band 2. 7. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2016, marg. č. 2.

[9] Ustanovení § 348 HGB.

[10] Srov. Gottwald, P. Op. cit. sub 8, marg. č. 2.

[11] V české úpravě ustanovení § 2898 OZ a contrario.

[12] Srov. Reischauer, R. Komentář k § 1336, in Rummel, P, Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. 2. Band. 2. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1992, s. 805. Srov. např. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora OGH SZ 54/4.

[13] Srov. Reischauer, R. Op. cit. sub 12, s.805.

[14] Srov. Danzl. Kurzkommentar zum ABGB. 3. vydání. Wien: Springer WienNewYork, 2010, s. 1583.

[15] Jednalo by se pak v tomto případě o tzv. relativně kogentní normu. Srov. Melzer, F. Op. cit. sub 4.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Fotbaloví agenti vs. FIFA ve světle stanoviska generálního advokáta Soudního dvora Evropské unie](#)